

he tuskin olisivat voineet kehittää taitojaan kovinkaan pitkälle. Plantaasiin arkirutiiniin koostui lähinnä kokopäiväisestä työnteosta ja levosta, jossa luovuudelle ei juuri jäänyt aikaa.

Muuttoliikkeen jäljet näkyvät myös kollektiivisessa muistissa: ikoniset musiikkiesitykset kuten ”Midnight Train To Georgia” tai ”Sitting On The Dock Of The Bay” ovat ikuisia hittejä etenkin vanhemman mustan väestön keskuudessa. Uusissa oloissa vastaavasti vanhaa kotiseutuperinnettä pidettiin vahvasti yllä. Jos löydät pohjoisen suurista kaupungeista ”soul food” –teemaisen ravintolan, olet melkoisella varmuudella tekemisissä mustan maassamuuttajan tai hänen jälkeläistensä kanssa. Termi ”soul” viittaa tässä yhteydessä paitsi etelän afrikkalais-amerikkalaiseen ruokaperinteeseen, myös kansalaisoikeuksiaan ajavaan ja omaan historiaansa uudella kiinnostuneisuudella suhtautuvaan mustaan yhteisöön yleisesti. Esimerkkejä löytyy loputtomasti useimmilta yhteiskuntaelämän aloilta

”Harlemin renessanssista” 1950-luvun kansalaisoikeustaisteluun ja liiketalouteen. Maailma olisi mitattavasti toisenlainen tätä ilman johtajaa toiminutta joukkoliikettä.

Wilkerson pakatoi tarinan erinomaisesti jännitteensä säilyttäväksi lukukokemukseksi, joka perinteistä tietokirjallisuutta ja dramatisoitua narratiivista otetta yhdistellessään on melkoisen onnistunut lajissaan. Kerronnan autenttista väriä lisäävät kirjalliset lainaukset mustan kulttuurielämän ja median saralta. Teoksen ja tekijän arvo on tunnustettu myös laajemmissa piireissä: Wilkerson palkittiin 1990-luvulla journalistisista töistään Pulitzerilla ensimmäisenä mustana naisena USA:ssa. ”The Warmth Of Other Suns” on tutkimuksena nostanut hänet moninkertaisesti palkittujen klassikkokirjailijoiden sarjaan USA:ssa bestseller-statuksella. Hän on palkintonsa ansainnut.

Jari Nikkola

Seminaareja

Turku 7.5.2013

MEV-seminaari: "Perheet ja lapset muuttoliikkeessä"

Elli Heikkilä, Siirtolaisuusinstituutti

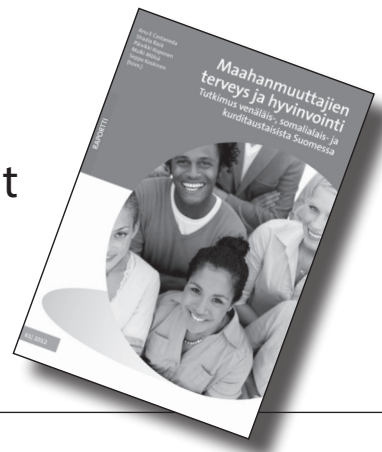
Muuttoliikkeen ja etnisyytutkimuksen (MEV) -seminaarin teemana oli Perheet ja lapset muuttoliikkeessä Siirtolaisuusinstituutissa 7.5.2013. Tutkija Marja Katisko, Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta puhui teemasta Maahanmuuttajataustaiset perheet lastensuojelun asiakkaana (kuvassa kesk.). Yliopisto-opettaja Anu Warinowski Turun yliopiston opettajankoulutuslaitokselta puhui Ekspatriaattiperheiden lapsista suomalaisessa yhteiskunnassa (vas.). Tutkimusjohtaja Elli Heikkilä toimi seminaarin pj:na (oik.). Kuva: Satu Löppönen.



Helsinki 15.4.2013

Ulkomaalaistaustaiset lääkärit ja hoitajat suomalaisessa terveydenhuollossa – haasteet ja mahdollisuudet

Marko Alivuotila



Huhtikuun puolivälissä Folkhälsanin talolla Helsingissä pidettiin Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) järjestämä seminaari aiheesta ”Ulkomaalaiset lääkärit ja hoitajat suomalaisessa terveydenhuollossa – haasteet ja mahdollisuudet”. Seminaarissa esiteltiin THL:n toteuttama samanniminen tutkimus, käsiteltiin aihepiiriä, keskusteltiin tutkimustuloksista ja pohdittiin aiheen merkitystä Suomen terveydenhuollossa. Seminaarin avasi osastonjohtaja Markku Pekurinen (THL). Pekurisen mielestä ajat Suomessa muuttuvat, sillä väestö ja samalla myös hoitohenkilökunta ikääntyy, eli jatkossa tarvitaan enemmän palveluja. Tilanne on sama oikeastaan koko EU:n alueella. THL:n uusi tutkimus onkin merkittävä tutkimusavaus, sillä esim. lääkäreiden kokemuksista on ollut niukasti tietoa.

Terveydenhuollon työvoimatarpeet ja työvoiman saatavuuden turvaaminen

Neuvotteleva virkamies Marjukka Vallimies-Patomäki (STM) esitelmöi työvoimatarpeen suurista linjoista, ja millaiseksi terveydenhuoltoalan työvoimatarve tulevaisuudessa kehittyi. Maailman terveysjärjestön WHO:n tietojen mukaan 57 maassa on merkittävä vajaus lääkäreistä ja hoitohenkilökunnasta. Euroopassa ei kuitenkaan vielä ole merkittävää vajea. Euroopan tilanne voi tulevaisuudessa muuttua, ja tätä tilannetta ajatellen WHO on käynnistänyt Euroopassa ’Health 2020’ -ohjelman, jossa tulevaisuuden haasteet otetaan huomioon. Ohjelmassa on neljä keskeistä painopiste-alueita, jotka ovat: väestön elämäntapa, krooniset ja tart-

tuvat taudit, terveyspalvelut ja hallinto, sekä väestön ympäristön kehittäminen. Vallimies-Patomäki korosti, että terveyspalveluiden kohdalla osaava henkilökunta on aina keskiössä.

Suomessa on tällä hetkellä 79 000 kättilöä. Käytännössä alalla vallitsee täystyöllisyys. Ulkomaalaistaustaisia kättilöitä on maassamme 1 100. Mitkä sitten ovat terveydenhuoltoalan työvoimatarpeen erikoispiirteet tulevaisuudessa? Vallimies-Patomäen mukaan tulevaisuudessa työvoimatarpeet vuosien 2018–2025 kohdalla ovat yhteensä 235 000 työpaikkaa, mikä tarkoittaa vuositasolla noin 13 000 työpaikkaa. Suurin osa tulevaisuuden työvoimatarpeesta liittyy merkittävän eläkepoistuman korvaamiseen. Tulevaisuuden haasteet työvoimatarpeen osalta on pyritty ottamaan huomioon myös koulutuksen aloittajataivoitteiden osalta. Koulutuksen aloittavien nuorten määrä on kuitenkin liian pieni tulevaan työvoimatarpeeseen nähden. Vuositasolla tarvittaisiin lisää nuoria aloittamaan terveydenhuoltoalan opintoja, jotta työvoimavaje ei kasvaisi liian suureksi. Vallimies-Patomäki näkee myös johtamisen kautta tapahtuvan kehittämisen mahdollisuutena. Terveydenhoitotyötä voidaan kehittää laaja-alaisesti esimerkiksi työn ja toiminnan uudistamisella ja työnjaon kehittämällä.

Terveydenhuollon ammattilaisten kansainvälinen liikkuvuus

Tutkimusprofessori Ilmo Keskimäki (THL) kertoi terveydenhuollon ammattilaisten kansainvälisestä liikkuvuudesta. Heidän kansainvälinen liikkuvuutensa

ei paljon poikkeaa muun ammattihenkilöstön liikkuvuudesta. Suomi on varsin lyhyessä ajassa siirtynyt työvoimaa luovuttavasta maasta työvoiman vastaanottajaksi. Tätä voisi hyvin pitää eräänlaisena kansallisenä voittona: Suomi ei enää lukeudukaan työvoimaa luovuttavaan periferiaan. Tarkasteltaessa asiaa laaja-alaisesti kansainvälisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta, huomataan, että lääkäreistä ja hoitohenkilökunnasta on huomattava pula köyhemmissä maissa. Tämä tuo asiaan uuden näkökulman, vaikka köyhemmistä maista tapahtuvan ammattihenkilöstön muuton hillitsemisellä ei korjattaisikaan rikkaiden maiden pulaa ammattitaitoisesta henkilökunnasta. Voidaan kysyä, kuinka oikeutettua on rikkaan Euroopan vain omasta näkökulmastaan harjoittama toiminta. Keskimäen mukaan on esitetty arvioita merkittävästä terveydenhuollon työvoimapulasta EU:ssa vuoteen 2020 mennessä: uutta henkilökuntaa tarvittaisiin jopa miljoona henkeä. Keskimäki kysyykin, että tällaisten lukujen ollessa kyseessä, kuka on tulossa Suomeen?

Suomeen on rekrytoitu joitain kymmeniä filippiiniläisiä sairaanhoitajia, mutta tällöin on huomattava ongelmat, joita värväyksestä aiheutuu lähimmäisissä. Vaikutukset ovat lähtömaan kannalta usein hyvin epätarkoituksenmukaisia.

Toiminta Filippiineillä on voimakkaasti kaupallistunut, mikä vaikuttaa koko koulutuksen tasoon. Samoin seurauksena on henkilökunnan voimakas vaihtuvuus. Lisäksi lääkärit hankkivat hoitajan paperit, jotta oma rekrytointi ulkomaille kävisi helpommin. Yhteenvetona voidaan esittää, ettei kansainvälinen rekrytointi ratkaise terveydenhuoltoalan tulevaa työvoimapulaa. Keskimäki näkee, että asiassa on huomioitava eettiset näkökohdat kansainvälisellä tasolla. Keskeisinä ongelman ratkaisumalleina parhaiten toimisivat kotimaisen koulutuksen tehostaminen ja kuntoon saattaminen, sekä oman henkilöstön työuran kehittäminen.

Tutkimustulosten esittely

Tutkimuspäällikkö Anna-Mari Aalto (THL) ja tutkija Laura Hietapakka (THL) kertoivat tutkimustuloksia ulkomaalaistaustaisten terveydenhuollon ammattilaisten integroitumisesta suomalaiseen terveydenhuoltoon. Tutkimuksessa haastateltiin myös

esimiesasemassa olevia kantasuomalaisia, joiden kautta saatiin myös uutta tietoa. Tutkimus toteutettiin haastattelujen ja kyselylomakkeiden avulla. Lisäksi tutkimuksessa käytettiin apuna kantasuomalaisista koostuvaa vertailuaineistoa. Tutkimus kohdistettiin sellaisiin henkilöihin, jotka syntyessään eivät ole olleet Suomen kansalaisia, joilla on terveydenhuollon ammattitutkinto (sekä lääkärit että hoitajat) ja oikeus harjoittaa ammattiaan Suomessa. Lääkärit valittiin mukaan, jos tutkittavat olivat suorittaneet lääkärin peruskoulutuksensa ulkomailla. Hoitajien kohdalla tämä olisi rajannut joukon pieneksi, joten hoitajista otettiin mukaan Suomesa opintonsa suorittaneet/täydentäneet.

Lääkäreistä suurin osa on syntyisin Virosta ja Venäjältä tai sitten EU/ETA alueelta. Pääasiallisena Suomeen tulonsa syynä vastaajat ilmoittavat työn. Hoitajat ovat samoilta alueilta kuin lääkäritkin. Hoitajat ilmoittavat pääasialliseksi saapumissykkeeseen perhesyyt.

EU/ETA alueella suoritettut tutkinnot ovat Suomessa helposti hyväksyttävissä, toisin kuin EU/ETA alueen ulkopuoliset tutkinnot. EU/ETA alueen ulkopuolelta tulleet lääkärit kokivat lupakäytännöt hankaliksi, ja tiedon saanti osoittautui myös usein vaikeaksi. Hoitajien kohtaamat ongelmat olivat osittain samantyyppisiä, ja heillä oli usein enemmän hajontaa tutkinnoissa. Tästä johtuen hoitajien tutkintoja ei useinkaan hyväksytä suoraan, mistä johtuen osa hoitajista kokee tilanteen epävarmana ja haasteellisena. Suomalainen hoitajantyö on usein luonteeltaan paljon kokonaisvaltaisempaa kuin muissa maissa, joten tätä kautta lisäopinnot ovat perusteltuja.

Tutkimuksessa käsiteltiin myös ulkomaalaistaustaisten terveysalan työntekijöiden kokemuksia suomalaisesta työelämästä. Vastaajat arvioivat suomen kielen taitonsa hyväksi. Kun asiaa katsottiin haastatteluaineiston kautta, asiasta saatiin hieman monimuotoisempi kuva. Lääkärit kokivat suomen kielen aika vaikeaksi, ja suurin osa heistä oli osallistunut kielikurssille. Lisäksi he kaipasivat enemmän ammatillista kielikoulutusta, joka paremmin tukisi työtä. Myös hoitajat kokivat suomen kielen vaikeaksi. Vaikeuksia tuottivat esimerkiksi työhön liittyvä kirjoittaminen, puhelimeen vastaaminen ja potilaiden erilaiset murteet. Usein hoitajat toivoivatkin lisää omaan työhön liittyvää kielikoulutusta.

Syrjintää potilaitten taholta oli koettu niin lääkärin kuin hoitajien kohdalla. Hoitajat olivat kokeneet syrjintää myös jossain määrin työtovereidensa taholta. Varsinaisia kiusaamiskokemuksia oli hoitajilla jonkin verran lääkäreitä enemmän. Samoin verrattaessa ulkomaalaistaustaisten kokemuksia kantasuomalaisiin hoitajiin, niin ulkomaalaistaustaisilla oli enemmän kiusaamiskokemuksia potilaitten ja omaisten taholta.

Työyhteisön voimavaroja arvioitaessa sekä maahanmuuttajataustaiset lääkärit että hoitajat arvioivat työyhteisön johtamisen oikeudenmukaisemmaksi kuin kantasuomalaiset. Vastaajille stressiä aiheuttavia tekijöitä olivat työn kiireellisyys, yksintyöskentely, tietojärjestelmät ja hankalat potilaat. Aalto korosti, että ulkomaalaistaustaiset kokivat työnsä vähemmän stressaavana kuin kantasuomalaiset, ja he myös kokivat oman työkykynsä hyväksi tai erittäin hyväksi.

Tutkija Laura Hietapakka kertoi esimieshaastatteluiden tuloksista. Esimiesten näkemyksistä on ollut aikaisemmin vähän tietoa. Aineistoa lähestyttiin haasteiden ja mahdollisuuksien näkökulmasta. Aineistosta nousi esille neljä keskeistä teemaa, jotka olivat kielitaito, ammattitaito, kulttuurierot ja suomalaisten suhtautuminen. Kiinnostavaa on, että kaikki nämä asiat voitiin nähdä joko haasteena tai mahdollisuutena näkökulmasta riippuen.

Kielitaitoon liittyvät asiat korostuivat esimiesten haastatteluissa. Uskontoon liittyvät asiat eivät nousseet merkittävästi esille. Aina ei ulkomaalaistaustaisuus tai yhteinen kulttuuritausta lääkärin ja potilaan kanssa ole eduksi, sillä potilaat voivat odottaa yhteiseen taustaan vedoten ylimääräisiä palveluja, esim. passiasioiden selvittelyä. Haastatteluaineisto ei puolla saman kulttuuritaustan omaavien lääkärin ja potilaiden yhdistämistä, vaikka jossain tapauksissa se olisikin toimivaa. Hietapakka korostaa, että yleisellä tasolla esimiehet suhtautuvat asiaan myönteisesti ja realistisesti, mutta vastauksissa korostuu toive, että muutos tapahtuisi työyksiköiden tasolla hallitusti ja eri toimintatarpeet selkeästi huomioiden.

Anna-Mari Aalto käsitteli vielä tutkimuksen johdopäätöksiä. Ulkomaalaistaustaiset työntekijät näyttävät sijoittuvan niille terveydenhuollon sektoreille, joilla on pulaa työvoimasta, kuten perusterveydenhuoltoon ja vanhuspalveluihin. Oleellisia

seikkoja sujuvan työllistymisen kannalta on, että pätevytymisprosessiin ja kielen opetukseen kiinnitetään riittävästi huomiota. Yhteenvetona voidaan sanoa, että ulkomaalaistaustaista koulutettua työvoimaa varmasti tulee jatkossakin Suomeen, vaikkei mitään varsinaista rekrytointipolitiikkaa harjoitettaisikaan. Oleelliset kansalliset terveydenhuollon perusratkaisut tulisi kuitenkin hoitaa kansallisella tasolla.

Violainen näkökulma

Osastopäällikkö Natalja Eigo (National Institute for Health Development, Estonia) kertoi Viron lääkeritilanteesta. Virossa on 5 874 rekisteröityä lääkärinä, joista 74 % on työssä. Naisia virolaislääkäreistä on 75 %. Erityispiirre on se, että yli 50-vuotiaita lääkäreitä on runsaasti. Usein ulkomaille lähtijät ovat nuoria lääkäreitä. Useat virolaiset lääkärit ovat saapuneet Suomeen harjoittamaan ammattiaan. Suomi on monessa suhteessa houkutteleva maa virolaisille lääkäreille. Ensinnäkin palkkaus voi Suomessa olla neljä kertaa korkeampi kuin Virossa. Myös hyvät ja ammattitaitoa tukevat työolosuhteet ja tietotaito kiinnostavat. Virolaislääkärin mielestä Suomeen on helppo tulla maantieteellisen läheisyyden ja kielen takia. Viron terveydenhuollon tulevaisuuden näköaloista Eigo korosti väestön ikääntymistä, hoitohenkilökunnan vajeusta erityisesti hoitajien osalta ja suomalaisten tuloa maan terveystalouden asiakkaisiksi.

Kommenttipuheenvuorot

Lääkintöneuvos Pirjo Pennanen Valvirasta korosti kielitaidon olevan keskeinen potilasturvallisuuden tekijä. Varatoiminnanjohtaja Hannu Halila Lääkäriliitosta puhui terveydenhoitohenkilökunnan ulkomailta rekrytoinnin eettisistä ongelmakohtista, koska tällaisella toiminnalla on usein voimakkaat negatiiviset vaikutukset värväyksen kohteena olevan maan omiin terveydenhoitomahdollisuuksiin. Halila piti tärkeänä, että jokaisen maan pitäisi pyrkiä itse kouluttamaan omat lääkäriinsä. Oleellista olisi myös kaikille samat pätevyysvaatimukset, sekä kielitaidon merkitys. Työvoimapolitiittinen asian-

tuntija Mervi Flinkman (Tehy) esitteli Tehyn 2011 tekemää hoitohenkilökunnan maahanmuuttajaselvitystä, jossa myös korostui kielitaidon merkitys potilastyössä. Suomen kielen käytössä ongelma-kohtiksi ulkomaalaistaustaiset hoitajat kokivat puhelintyön, murteet ja erilaiset kirjalliset työt, kuten hoitosuunnitelmien kirjaamisen. Tässä kohdin toistuu jälleen kielitaidon merkitys potilasturvallisuuden osalta. Syrjinnän kohteeksi oli joutunut noin neljännes vastaajista. Flinkmanin näkemyksen mu-

kaan maahanmuutto ei tule ratkaisemaan Suomen terveydenhuollon tulevia haasteita. Tärkeänä hän pitää eettisen rekrytoinnin merkitystä, sekä jokaisen kohdalle samanarvoista kohtelua ja palkkausta.

Seminaarin lopuksi käydyssä loppukeskustelussa käytiin vielä läpi kielitaidon merkitystä ja kielikoulutuksen ongelmakohtia. Kielikoulutusta tulisi selkeästi lisätä ja sen toteuttamista kehittää: hyvä kielitaito on paitsi työturvallisuutta edistävä tekijä, se edistää myös sopeutumista ja ammattitaidon kehittymistä.

Tallinna, Viro 7.–8.3.2013

Migration and Demographic Challenges in the Nordic-Baltic Region

Ellie Heikkilä, Siirtolaisuusinstituutti

Väki kaikkooa Baltian maista

Pohjoismaiden ministerineuvosto järjesti yhdessä Ruotsin suurlähetystön ja Tarton yliopiston kanssa Pohjoismaiden ja Baltian alueen muuttoliikkeitä ja väestöllisiä haasteita koskevan konferenssin taidemuseo Kumussa, Tallinnassa 7.–8.3.2013. Tapahumaan osallistui runsaslukuinen yleisö eri maista. Osallistujat olivat aktiivisia, ja eri teemoista syntyi hyvää keskustelua. Tämä on ymmärrettävää, sillä väestö- ja muuttoliikekysymykset koskevat eri maita: milloin joku maa on maastamuuttomaa ja milloin taas trendi on kääntymässä maahanmuuttoon.

Tarton yliopistossa työskentelevän Tiit Tammarun mukaan 150 000 virolaista asui ulkomail-la vuonna 2011, kun vuonna 2000 vastaava määrä oli 125 000 henkeä. Kaikista virolaisista siten 14 prosenttia asui ulkomail-la vuonna 2011. Eniten virolaisia asui Suomessa ja seuraavina olivat Ruotsi, USA, Kanada ja Venäjä. Mitkä ovat sitten Virossa asuvien eri muuttajasukupolvien ajatukset jäädä pysyvästi Vi-roon? Ensimmäisestä maahanmuuttajasukupolvesta 60 prosenttia, toisesta sukupolvesta puolet, 2,5 sukupolvesta kolmannes, sekä kolmannesta ja sitä

useammasta sukupolvesta 60 prosenttia ilmoittaa jäävänsä Viroom pysyvästi.

Liis Reiter työskentelee Viron sosiaaliministeri-össä. Hänen mukaansa vuoden 2013 alussa 82 700 virolaista asui ulkomail-la. Erikseen ovat virolai-set pendelöijät, joita arvellaan olevan esimerkiksi Suomessa noin 20 000 henkeä, ja tilapäismuut-tajia 6 200 henkeä. Taloudelliset tekijät ovat olleet muuton syinä kolme neljäsosalla muuttajista, ts. työntävinä tekijöinä ovat olleet alhainen palkkata-so ja työttömyys. Heidän toiveinaan on siten löytää työtä ja saada sen myötä parempaa palkkaa. Tä-mä muistuttaa Suomesta Ruotsiin muuttoa 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Viroom paluun syyt liit-tyvät henkilökohtaisiin ja perhesyihin sekä työsuh-teen loppumiseen ulkomail-la, ja työn aloittamiseen Virossa.

Ivi Normet työskentelee myös Viron sosiaalimi-nisteriössä. Hän käsitteli terveydenhuoltoalan työn-tekijöiden muuttoa Virosta ulkomail-la. Normetin mukaan muuttovirrat ovat kasvaneet vuodesta 2009 lähtien. Lääkäreistä 80 prosenttia on valin-nut muuttokohteekseen Suomen, joka kymmenes on muuttanut Yhdistyneeseen kuningaskuntaan, ja

seuraavina kohdemaina ovat Ruotsi ja Saksa. Viro-
laisista sairaanhoitajista 61 prosenttia on muutta-
nut Suomeen, 12 prosenttia Norjaan, ja seuraavina
ovat Yhdistynyt kuningaskunta ja Ruotsi.

Dovilé Krupickaité Vilnan yliopistosta puhui Liet-
tuan väestökehityksestä ja muuttoliikkeistä. Liettu-
an väkiluku on vähentynyt peräti 700 000 hengellä
vuosien 1990–2013 välisenä aikana. Suurin osa väes-
tön vähennyksestä selittyy maastamuutolla. Vuon-

na 2010 Liettualaisia asui eniten: USA:ssa 700 000
henkeä, Yhdistyneessä kuningaskunnassa 200 000
henkeä ja Irlannissa 90 000 henkeä. Yhteensä liet-
tualaisia asuu ulkomailla 1,3 miljoonaa henkeä.

Lisätietoa konferenssista ja pidetyistä esitelmis-
tä löytyy oheisesta linkistä:

[http://www.norden.ee/en/regional-cooperati-
on/population-development/programme](http://www.norden.ee/en/regional-cooperati-
on/population-development/programme)

Turku 23.4.2013

Maailma on täällä – turvapaikkatyön ajankohtaispäivä

Marko Alivuotila, Siirtolaisuusinstituutti

Siirtolaisuusinstituutin, Kirkkohallituksen ja useiden
Turun alueen seurakuntien (Mikaelin, Katariinan ja
Åbo svenska församling) yhdessä järjestämä ”Maa-
ilma on täällä – turvapaikkatyön ajankohtaispäivä”
pidettiin instituutin tiloissa 23.4.2013. Päivän ohjel-
maan kuului tutustuminen paperittomien maahan-
tulijoiden tilanteeseen, turvapaikkatyön ajankoh-
taisiin teemoihin, globaaleihin muuttovirtoihin ja
Suomen tilanteeseen. Samoin käsiteltiin lasten ja
perheiden asemaa turvapaikkaprosessissa. Paikal-
la oli aihepiirin hyvin tuntevia asiantuntijoita, ja tilai-
suus keräsiinkin luentosalin täydeltä kuulijoita.

Asiantuntijaesitelmien jälkeen käytiin vielä kat-
tava paneelikeskustelu, jossa kerättiin yhteen päi-
vän aikana käsiteltyjä teemoja ja kommentoitiin asi-
aan liittyviä ongelmakohtia. Päivän avasivat kirkko-
herra Björn Öhman (Åbo svenska församling) ja Siir-
tolaisuusinstituutin johtaja Ismo Söderling. Öhman
alusti asenteiden tärkeästä ja aina ajankohtaisesta
roolista toisten ihmisten ymmärtämisessä: keskei-
stä on, miten ymmärrämme itseämme ja miten ym-
märrämme muita.

Söderling korostialustuspuheenvuorossaan, et-
tä perinteinen siirtolaisuus on muuttanut luonnet-
taan. Nykyään on tyypillistä, ettei perinteistä jakoa
lähtö- ja tulomaihin enää välttämättä ole, vaan ih-
miset siirtyvät eri syiden takia monitahoisesti maas-

ta toiseen. Lisäksi uusia muuttovirtoja voi syntyä
nopeastikin ja ennalta arvaamattomasti, esimer-
kiksi sisällissotien syttymisen seurauksena (esim.
Syyrian tilanne). Söderlingin mielestä Suomessa oli-
si tarvetta eräänlaiselle monikulttuurisuusneuvos-
tolle (johon kuuluisi esimerkiksi eri kulttuurien ja
uskontojen tunnettuja edustajia), joka valistunee-
na tahona pystyisi ilmaisemaan rakentavan mielipi-
teen yhteiskunnassa esille nousevista kysymyksistä
ja täten vaikuttamaan yleiseen keskusteluun.

Paperittomien tilanne

Paperittomista maahantulijoista ja heidän tilantees-
taan yksilöllisestä näkökulmasta kertoivat toimin-
nanjohtaja Raija Ala-Lipasti (Naiskeskus/Mikaelin
seurakunta) ja toimittaja Wali Hashi. Ala-Lipasti tote-
si, että paperittomilla ihmisillä ei ole oikeuksia ja hei-
dän elämäntilanteensa on usein hyvin hankala, kos-
ka ei ole mitään virallista tahoja, josta saada apua.
Eräänä avun tuojana toimii Helsingissä toimiva Glo-
bal Clinic, joka tarjoaa terveystalv palveluja paperitto-
mille. Samankaltaista klinikatoimintaa ollaan nyt
luomassa myös Turkuun ja Ouluun. Osana pahenta-
massa paperittomien tilannetta on asiaan usein kes-
keisesti liittyvät kansainvälisen ihmiskaupan vyyhdit.

Paperittomien ihmisten huono tilanne koskee myös heidän lapsiaan ja tätä kautta seuraavakin sukupolvi on kasaantuvien ongelmien alla. Paperittomat ovat Suomessa niin uusi ilmiö, etteivät ihmiset osaa suhtautua asiaan, eivätkä tiedä miten auttaa.

Entä miten ihmisestä tulee paperiton? Tähän tilanteeseen voi päätyä muutamia eri reittejä. Jos henkilö on hakenut turvapaikkaa ja saanut vastauksena kielteisen turvapaikkapäätöksen, niin karkotuksen pelko voi ajaa maan alle. Toinen reitti paperittomaksi on oleskeluluvan päättymisen jälkeen maahan jääminen. Samoin ulkomaalaisopiskelija voi jäädä maahan opiskeluaikansa päättymisen jälkeen. Lisäksi oma elämäntilanne voi johtaa ilman lupaa maahan jäämiseen, jos esimerkiksi tapahtuneen avioeron takia ei ole palaamista aikaisempaan kotimaahan.

Turvapaikan haku ja viranomaisprosessit

Ylitarkastaja Elisa Alho-Kullström Maahanmuuttovirastosta kertoi kattavasti viranomaisten työstä ja turvapaikanhakuun liittyvistä taustoista. Hän selvitte myös aihealueen keskeisiä termejä, jotka usein yleisessä keskustelussa sekoittuvat keskenään. *Turvapaikanhakijaksi* kutsutaan sellaista henkilöä, joka on hakenut Suomesta turvapaikkaa, mutta jonka hakemusta ei ole vielä ratkaistu. *Pakolaisiksi* määritellään UNHCR:n pakolaisiksi arvioima henkilö tai Suomessa myönteisen turvapaikkapäätöksen saanut henkilö. *Kiintiöpakolaisiksi* määritellään Suomeen pakolaiskiintiössä otettu UNHCR:n pakolaisiksi katsoma henkilö. *Maahanmuuttaja* puolestaan on yleisnimitys Suomeen syystä tai toisesta muuttaneesta ulkomaalaisesta.

Suomesta turvapaikkaa hakevien määrä on ollut viime vuosina laskussa, ja vuonna 2012 hakijoita oli 3 129. Saman vuoden tilastot kertovat, että suurimmat kansalaisuusryhmät hakijoiden joukossa olivat Irakista, Venäjältä ja Afganistanista. Turvapaikkapäätösten käsittelyajat ovat lyhentyneet selvästi aikaisemmasta: nykyisin päätöstä joutuu odottamaan keskimäärin neljä kuukautta. Tämän jälkeen on tosin vielä mahdollisuus valittaa päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen.

Maahanmuuttovirasto on siirtynyt käyttämään päätöksissään selkeämpää viranomaiskieltä. Lisäk-



Seminaarin juontajina toimivat toimittaja Wali Hashi (vas.) ja Raija Ala-Lipasti Naiskeskuksesta. Kuva: Satu Löppönen.

si päätöksen koko perusteluketju on Aho-Kullströmin mukaan näkyvässä. Tällä tarjotaan selkeää tietoa kaikille osapuolille. Jotta turvapaikan voisi saada ja henkilö tulisi määritellyksi pakolaiseksi, niin hänen tulee täyttää kaikki kuusi pakolaisasemaan vaadittavaa osatekijää. Nämä tekijät ovat:

- kotimaan tai pysyvän asuinmaan ulkopuolella oleminen
- hakijan kohdalla oleva perusteltu pelko (subjektiivinen pelko ei riitä)
- vainon kohteeksi joutuminen
- haluttomuus turvautua kotivaltion suojeluun
- yhteydet kansalais- tai poliittisiin järjestöihin
- suojan tarvitseminen ja ansaitseminen.

Keskeisenä osana Maahanmuuttoviraston työhön kuuluu näytön ja uskottavuuden arviointi hakijan kertomuksen sekä muun näytön osalta. Lisäksi työhön vaikuttaa alkuperämaan olosuhteita koskeva maatiieto, jolla pyritään varmistamaan tosiseikat asiassa. Oleellisesti asiaan vaikuttaa myös hakijan kertomuksen uskottavuus, sillä yksityiskohtien tulee olla sisäisesti ristiriidattomia. Hakijan tuleekin

antaa hyväksyttävä selitys havaittaville puutteille ja ristiriidoille. Tärkeää on huomata, että tietoa turvapaikkahakemuksesta ei koskaan anneta hakijan kotimaan viranomaisille. Lisäksi Alho-Kullström kertoi myös mahdollisesta "sur place" -tilanteeseen joutumisesta, jolloin henkilön (esim. poliittinen tai uskonnollinen) toiminta lähtömaasta poistumisen jälkeen aiheuttaa mahdollisia vaikeuksia lähtömaan suhteen. Tällöin on arvioitava mahdollinen tarkoituksenhakuisuus ja tällaisissa tapauksissa toimitaan aina tapauskohtaisesti. Turvapaikkapäätösten määrä vuoden 2012 osalta oli: myönteisiä päätöksiä 1 601 kpl ja kielteisiä päätöksiä 1 738 kpl.

Maahanmuuton taustat ja syyt

Siirtolaisuusinstituutin tutkimusjohtaja Elli Heikkilä käsittelee esitelmässään maahanmuuton globaaleja muuttovirtoja ja Suomen tilannetta, tuoden mukaan laajemman perspektiivin maahanmuuttoon ja käsiteltäviin asioihin. Ihmisten muuttaminen maasta ja maanosasta toiseen on kasvanut ja vuonna 2010 jo 214 miljoonaa ihmistä asui muualla kuin kotimaassaan. Tämä tarkoittaa 3 % maapallon väestöstä. YK luokittelee maailman väestöstä vähemmän kehittyneissä maissa asuvan 80 %. Onkin huomioitava maahanmuuttajakuvan koko laajuus: maailman muuttovirroista 40 % tapahtuu juuri näiden vähemmän kehittyneiden maiden välillä. Vetovoimatekijät vaikuttavat siihen, että ihmiset muuttavat vähemmän kehittyneistä maista kehittyneisiin maihin. Esimerkkinä tällaisen muuttovirran suuruusluokasta on, että vuosien 1995–2000 välisenä aikana oli vuosittain 2,6 miljoonaa muuttajaa, ja yli puolet heistä suuntasi Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. Globaalilla tasolla tarkasteltaessa Yhdysvallat on suurin muuttajien vastaanottaja maailmassa. Kaikista maailman maista vain 29 on vastaanottanut 75 % koko maailman kansainvälisistä muuttajista. Pohjoismaista Ruotsi on selvästi vetoimaisin tuloalue.

Suomeen suuntautuvasta muuttoliikkeestä kertoo Maahanmuuttoviraston oleskelulupapäätösten tilasto vuodelta 2012, jonka mukaan kymmenen kärjessä olevaa lähtömaata Suomeen olivat: Venäjä, Somalia, Kiina, Intia, Ukraina, Yhdysvallat, Turkki, Vietnam, Nepal ja Irak. Tilastokeskuksen ti-

laston mukaan vuonna 2012 Suomessa oli 285 471 ulkomailla syntyneitä henkilöä, mikä on 5,3 % Suomen väestöstä. Ulkomaan kansalaisia Suomessa oli viime vuonna 195 511 henkilöä, mikä vastaa 3,6 % Suomen väestöstä. Suurimmat ulkomaalaisryhmät Suomessa viime vuonna ovat syntyneet Venäjällä ja entisessä Neuvostoliitossa, Ruotsissa, Virossa ja Somaliassa. Myös Suomen kansalaisuuden saaneiden lähtömaat ovat tuttuja, vuoden 2011 kolmen kärki oli Venäjä, Viro ja Ruotsi.

Suomalaisten kansainvälisestä muuttoliikkeestä on huomattava, että suomalaisia muuttaa enemmän pois kuin ulkosuomalaisia takaisin. Suomeen suuntautuva muutto on eniten peräisin EU alueelta. Mitä tulee Suomeen muuttavien sukupuolijakaumaan, niin naisia tulee suhteellisesti eniten Venäjältä ja Thaimaasta, miehiä puolestaan Iso-Britanniasta ja Turkista. Tämän ilmiön yhtenä selittäjänä ovat solmitut monikuluttuuret avioliitot.

Alueellisesti tarkasteltuna maahanmuuttajat sijoittuvat eniten Etelä-Suomen suuriin kaupunkeihin. Maahanmuuttajien työttömyysaste on korkeampi kuin kantasuomalaisilla, tosin tästä poikkeuksena ovat esimerkiksi virolaiset (11 %) ja intialaiset (11 %). Yksi mahdollisuus työllistää itsensä on yrittäjäys ja Suomessa toimi 7 414 ulkomaan kansalaista yrittäjänä vuonna 2011.

Ajatuksia turvapaikkatyöstä

Asianajaja Leo Hertzberg esitelmöi lasten ja nuorten oikeuksista. Ulkomaalaiset lapset voivat päätyä eri tavoin Suomeen. Kansalaisuuden saanti vaihtelee paljon eri maiden välillä. Suomessa syntynyt lapsi saa äitinsä kansalaisuuden, ei Suomen kansalaisuutta. Yksin tulleet lapset saavat Suomessa edustajan viranomaisasioiden hoitamista varten. Hertzberg kritisoi lasten aseman automaattista yhdistämistä vanhempien tilanteeseen, sillä miten lasten oikeudet mahdollisesti toteutuvat, jos vanhemmille tulee kielteinen turvapaikkapäätös? Mahdollisen sotatilanteen takia vanhempien perässä maahan pyrkivät lapset ovat myös hankalassa asemassa, sillä tulevalta vaaditaan vanhempiensa säilyneitä kiinteitä yhteyttä, mikä taas aina ei ole ollut mahdollista lähtömaan sekavan tilanteen takia. Ongelmia lasten kohdalla tuovat myös

muuttuneet säädökset, että henkilön on itse tehtävä hakemuksensa. Hertzberg nosti ongelmatilanteet esille: esimerkiksi Suomen suurlähetystöjä ei ole joka maassa tai ongelmia tuovat asioiden pitkät käsittelyajat. Lopuksi hän muistutti YK:n lapsen oikeuksien julistuksesta, jonka mukaan ensisijaista on lapsen aseman turvaaminen ja esitelmöitsijä kysyi, miksi näin ei toimita?

Suomen Ekumeenisen Neuvoston pääsihteeri Heikki Huttunen tarkasteli maahanmuuttoon liittyviä määritelmiä ja arvokysymyksiä. Hän kysyi, miten Suomi ja EU aikovat suhtautua tulevaisuuteen, mikä on kansallisen edun ja yhteisen ihmisyyden välinen sisältö? Entä miten tullaan tietyn maan kansalaiseksi, tapahtuuko se veren perintönä vai oman valinnan kautta? Huttunen näkeekin, että Suomen epäselvä ja tempoileva maahanmuuttohallinto johtuu taustalla vaikuttavasta julkilausumattomasta tulevaisuuden pelosta. Dublinin sopimus ohjaa maahanmuuttotyön sisältöä EU:n alueella. Ongelmaksi nousee eri jäsenmaissa olevat erilaiset säädökset siitä, millä perusteilla maahan voi jäädä. Monikulttuurisuudesta Huttunen painotti, että Ruotsi on maahanmuuton seurauksena luonut kansainvälisiä verkostoja, jotka voivat toimia apuna myös taloudellisessa mielessä.

Keskustelua ja ajatuksia

Ajankohtaispäivän päätteeksi käytiin paneelikeskustelu päivän aikana käsitellyistä asioista ja paneeliin osallistuivat Alho-Kullström, Hertzberg, Huttunen, Söderling ja Öhman sekä SPR:n Varsinais-Suomen piirin toiminnanjohtaja Pauli Heik-



Tilaisuudessa järjestettiin asiantuntijapaneeli teemalla "Miten käy isoäideille? Onko asenneilmasto muuttumassa?". Kuva: Satu Löppönen.

kinen. Pohdittavaksi esitettiin, onko olemassa viiranomaisten näkökulman, yleisen mielipiteen ja ihmisoikeustoiminnan lähiperspektiivin välistä jännitettä? Tämän tyyppisten tilaisuuksien nähtiin hyvin palvelevan mielipiteiden- ja tiedonvaihtoa. Myöskään puhuttu asenneilmapiirin koveneminen ei tule esille tutkimuksissa, vaikka joitain yksittäistapauksia on esiintynyt. Söderling arvioi, että vuoteen 2050 mennessä Suomessa voi olla noin miljoona maahanmuuttajaa ja kysyi aiheellisesti, että voiko yhteiskunnassa olla muuta realistista tulevaisuusvaihtoehtoa kuin yhteinen tie? Huttunen näki lähinäkökulman merkityksen tärkeänä, ja tällainen henkilökohtaisella tasolla tapahtuva kohtaaminen sisältyy kirkon tehtävään.

Ajankohtaispäivä oli osallistujille monipuolinen, informatiivinen ja ajatuksia herättävä tilaisuus. Tästä kertoi osaltaan myös aktiivinen yleisö monine kysymyksineen. Tilaisuus olikin hyvä päättää Huttusen ajatukseen, että on yleisesti huono periaate jakaa ihmisiä erilaisiin ryhmiin yhteisen ihmisyyden korostamisen sijaan.